

Årsrapport 2014

Tillsynsavdelningen

Februari 2015

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	3
2	Sammanfattning.....	4
3	Verksamheten under 2014.....	5
3.1	Särskilda tillsynsärenden	5
3.2	Remisser och beslut från JO, JK och SIN.....	5
3.3	Överprövningsärenden	6
3.4	Förundersökningar mot domare.....	6
3.5	Skadeståndsärenden.....	6
3.6	Övriga ärenden (klagomål m.m.).....	6
3.7	Särskilda projekt m.m.....	7
3.7.1	Uppdrag att ta fram ett förslag till etiska riktlinjer.....	7
3.7.2	Modell för uppföljning av tillsynsrapporter	8
3.7.3	Handläggningen av s.k. ne bis in idem-ärenden	8
3.7.4	Rapport avseende riksåklagarens rättsliga tillsyn rörande enskilda fall.....	8
3.7.5	Översyn av Särskilda åklagarkammarens målområde	9
3.8	Samverkan m.m.....	9
3.8.1	Extern samverkan.....	9
3.8.2	Intern samverkan.....	9
4	Beslut av särskild betydelse	10
4.1	Särskilda tillsynsärenden	10
4.1.1	ÅM 2013/6922 – Riksåklagaren om när strafföreläggande av villkorlig dom kan användas.....	10
4.1.2	ÅM 2013/9759 – Riksåklagaren om att eftersläpningen av registreringar i Cåbra måste vara minimal.....	10
4.1.3	ÅM 2013/7763 – Tillsynsbeslut i ett ärende där en oskyldig åtalats och dömts	10
4.1.4	ÅM 2013/7946 m.fl. och ÅM 2014/5308 – Riksåklagaren om att det inte är möjligt att belägga en person misstänkt för snatteri med restriktioner	11
4.1.5	ÅM 2013/7951 – Tillsynsbeslut angående strafföreläggande utfärdat på fel identitet.....	11
4.1.6	ÅM 2013/10294 – Riksåklagaren om att det inte är möjligt med strafföreläggande för sex fall av köp av sexuell handling av barn	11
4.1.7	ÅM 2014/2666 – Riksåklagaren om handläggningen av en begäran enligt 23 kap. 18 § RB	11
4.1.8	ÅM 2014/2380 – Riksåklagaren om invändningar från misstänkta om recept på narkotikaklassade tabletter.....	12
4.1.9	ÅM 2014/2894 – Ingen anledning att ifrågasätta jouråklagares handläggning.....	12
4.1.10	ÅM 2014/1988 – Riksåklagaren om registrering av ärenden m.m.	12
4.1.11	ÅM 2014/1762 – Riksåklagaren om ett ärende där den tilltalade meddelats påföljdseftergift.....	13
4.1.12	ÅM 2014/2725 – Riksåklagaren om handläggningstiden av ett ärende	13

4.1.13	ÅM 2013/9725 – Riksåklagaren angående anhållande av en person som är häktad i annat ärende m.m.....	14
4.1.14	ÅM 2014/3579 – Riksåklagaren om förutsättningarna för att lägga ned åtal m.m.....	14
4.1.15	ÅM 2014/5304 – Riksåklagaren om en begäran om att få ut allmänna handlingar.....	14
4.1.16	ÅM 2014/6522 – Riksåklagaren om hemliga tvångsmedel utan lagstöd	15
4.1.17	ÅM 2014/4452 – Riksåklagaren om handläggningen av tvångsmedel vid underrättelse avseende restriktioner.....	15
4.1.18	ÅM 2014/8690 – Riksåklagaren angående redovisning av förekommande frihetsberövanden vid NAW	15
4.1.19	ÅM 2014/8212 – Riksåklagaren om handläggningen efter överprövning.....	15
4.2	Beslut från JO.....	16
4.2.1	JO om proportionalitetsprincipen vid gripande för penningbotsbrott	16
4.2.2	JO-kritik mot åklagare för långsam handläggning av en förundersökning gällande arbetsmiljöbrott.....	16
4.2.3	Kritik mot Åklagarmyndigheten och tingsrätten för handläggningen av frihetsberövad vid NAW	17
4.3	Beslut från JK	17
4.3.1	Beslut i det s.k. läkarärendet.....	17

1 Inledning

En fristående tillsynsfunktion, tillsynsavdelningen, inrättades den 1 april 2012 vid riksåklagarens kansli, bl.a. för att riksåklagaren ska få en bättre överblick över kvaliteten och enhetligheten inom åklagarväsendet. Till tillsyns-avdelningens arbetsuppgifter hör bl.a. att inom ramen för klagomålsärenden och särskilda tillsynsärenden biträda riksåklagaren i dennes tillsynsarbete.

I denna rapport sammanställs tillsynsavdelningens verksamhet under år 2014. En årsrapport togs fram för första gången 2013. Ambitionen är att en årsrapport framöver ska tas fram för varje verksamhetsår.

Härmed överlämnas årsrapporten för 2014 till riksåklagaren.

Stockholm i februari 2015

Per Lindqvist
tillsynschef

2 Sammanfattning

I denna rapport sammanställs tillsynsavdelningens verksamhet under år 2014. I årsrapporten redovisas vilka ärendetyper som har handlagts vid tillsynsavdelningen under 2014.

En stor del av tillsynsavdelningens verksamhet består i att handlägga särskilda tillsynsärenden och hantera remisser från externa tillsynsorgan såsom Riksdagens ombudsmän (JO), Justitiekanslern (JK) och Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden (SIN). Under 2014 har det vid avdelningen inletts 42 särskilda tillsynsärenden (se avsnitt 3.1) och inkommit 51 remisser från externa tillsynsorgan (se avsnitt 3.2). I avsnitt 4 i årsrapporten sammanställs ett antal beslut av särskild betydelse som har meddelats av riksåklagaren, JO och JK under året. Tillsynsavdelningen har dessutom under året handlagt 297 ärenden om överprövning (se avsnitt 3.3). Vidare har det vid avdelningen hanterats ca 310 ärenden om klagomål och anmälningar om brott m.m. och ca 30 ärenden om rättsliga frågor m.m. (se avsnitt 3.4 och 3.6).

Under år 2014 har tillsynsavdelningen härutöver varit ansvarig för eller delaktig i handläggningen av ett antal projekt (se avsnitt 3.7). Däribland kan nämnas det avslutande arbetet med att ta fram etiska riktlinjer för åklagarväsendet, handläggningen av de s.k. ne bis in idem-ärendena, framtagandet av en modell för uppföljning av tillsynsrapporter, framtagandet av en rapport avseende riksåklagarens rättsliga tillsyn rörande enskilda fall samt framtagandet av en rapport om vilka ärenden som ska handläggas vid Särskilda åklagarkammaren.

3 Verksamheten under 2014

3.1 Särskilda tillsynsärenden

Drygt 70 ärenden har under år 2014 överlämnats till eller initierats av tillsynsavdelningen för ställningstagande till om ett särskilt tillsynsärende ska inledas. En stor andel av dessa ärenden har initierats av tillsynsavdelningen genom bevakning av media. Det är även vanligt att ärenden överlämnas till tillsynsavdelningen från utvecklingscentrumen eller från kammarchefer, för ställningstagande till om särskilda tillsynsärenden ska inledas. Det har också förekommit att särskilda tillsynsärenden har inletts med anledning av uppgifter i klagomålsärenden. Under år 2014 har 42 särskilda tillsynsärenden inletts (11 ärenden under 2013). Riksåklagaren har under 2014 fattat beslut i 37 tillsynsärenden (sju ärenden under 2013). Ärendena har bl.a. rört långsam handläggning, handläggning av begäran att utfå allmän handling och handläggning av hemliga tvångsmedel. Under 2014 har det även beslutats att särskilda tillsynsärenden inte ska inledas i omkring 20 ärenden. I ett av dessa beslut har riksåklagaren gjort vissa rättsligt vägledande uttalanden (se avsnitt 4.1.4).

3.2 Remisser och beslut från JO, JK och SIN

Under år 2014 har 24 remisser inkommit till Åklagarmyndigheten från JO. Av dessa avsåg huvuddelen, 15 stycken, långsam handläggning. JO har under år 2014 fattat beslut i 25 ärenden som har hanterats vid tillsynsavdelningen. Kritik utdelades mot åklagare i 11 av dessa. I de allra flesta ärenden där åklagarnas handläggning inte kom att kritiseras av JO, riktades däremot kritik mot Polisens handläggning.

Från JK har 24 remisser inkommit till Åklagarmyndigheten under 2014. JK har under året fattat beslut i 17 stycken ärenden rörande Åklagarmyndigheten. I tre av dessa tillerkändes sökanden skadestånd att utges av Åklagarmyndigheten. I ett fåtal ärenden avslogs anspråket på ersättning men viss kritik uttalades gällande åklagares handläggning.

SIN har inkommit med två remisser till Åklagarmyndigheten under år 2014. Remisserna rörde granskning av ärenden gällande överskottsinformation från hemlig rumsavlyssning samt underrättelse till enskilda vid internationell rättslig hjälp. Under året har SIN fattat beslut i ett av ärendena rörande Åklagarmyndigheten. I beslutet görs vissa uttalanden om dokumentation i ärenden avseende hemliga tvångsmedel.

3.3 Överprövningsärenden

Verksamheten vad gäller överprövningar sker huvudsakligen vid utvecklingscentrumen. Det finns en möjlighet till överprövning hos riksåklagaren. Som huvudregel tar riksåklagaren, i enlighet med de föreskrifter som finns på området, mycket sällan upp ärenden till prövning när ett beslut har prövats av en högre åklagare (dvs. en överåklagare eller en vice överåklagare) vid ett utvecklingscentrum eller vid Ekobrottsmyndigheten. Under år 2014 inkom 275 ärenden (351 ärenden under 2013) till riksåklagaren med begäran om överprövning. Av dessa togs ett ärende upp till prövning (år 2013 togs två ärenden upp till prövning). Riksåklagaren har ännu inte fattat beslut i det ärendet.

3.4 Förundersökningar mot domare

Enligt 7 kap. 4 § första stycket rättegångsbalken (RB) är endast riksåklagaren allmän åklagare i hovrätt i mål som avses i 2 kap. 2 § första stycket RB, dvs. mål om ansvar på grund av brott som begåtts i utövningen av tjänsten eller uppdraget som domare i allmän underrätt. Under år 2014 har ca 60 ärenden rörande anmälningar mot domare för brott i tjänsten handlagts vid tillsynsavdelningen. Anmälningar mot domare kan dock även förekomma i andra ärenden som inkommer till tillsynsavdelningen (se avsnitt 3.6). Förundersökning har inletts i två ärenden och dessa förundersökningar pågår fortfarande.

3.5 Skadeståndsärenden

Riksåklagaren, inte JK, handlägger skadeståndsanspråk när det är fråga om s.k. faktiska skador. Under år 2014 har fem sådana ärenden om skadestånd handlagts vid tillsynsavdelningen. Ärendena har bl.a. rört skadeståndsanspråk som riktats mot Åklagarmyndigheten med anledning av åklagares beslagshantering och åklagares hantering av enskilda anspråk.

3.6 Övriga ärenden (klagomål m.m.)

Klagomålsärenden – det vill säga ärenden där det görs gällande att åklagare har handlat felaktigt i samband med arbetet och som inte rör brott av åklagaren, överprövning, att ett pågående ärende ska påskyndas eller jäv – handläggs enligt huvudregeln i 10 § första stycket ÅFS 2012:2 hos riksåklagaren om klagomålet rör åklagare vid Åklagarmyndigheten. Under år 2014 inkom ca 20 sådana klagomålsärenden till tillsynsavdelningen.

Ärenden om brott i tjänsten av åklagare eller annan anställd vid ett utvecklingscentrum eller vid Huvudkontoret vid Ekobrottsmyndigheten ska

handläggas av riksåklagaren om riksåklagaren inte bestämmer annat (10 § ÅFS 2014:16). Vidare ska ärenden om brott i tjänsten av bl.a. justitieråd och statsråd enligt 14 och 15 §§ ÅFS 2014:16 överlämnas till riksåklagaren för vidarebefordran till behörig instans. Det händer ofta att ärenden som ska överlämnas till en annan instans inkommer till tillsynsavdelningen eftersom enskilda ibland vänder sig direkt till riksåklagaren med anmälningar mot t.ex. åklagare och poliser eller andra som ska handläggas vid en åklagarkammare eller annan enhet. Det har inkommit ca 120 ärenden av dessa slag till tillsynsavdelningen under år 2014.

Det har vidare inkommit sammanlagt ca 45 ärenden i kategorierna "Övriga åklagarärenden – Allmänna klagomål" och "Tillsyn – Övriga tillsynsärenden". Dessa ärenden kan t.ex. vara av sådant slag att de ska överlämnas till en åklagarkammare eller annan enhet eftersom de kan uppfattas som en anmälan om brott. Inte sällan är innehållet i skrivelser av detta slag så oklart att skrivelserna inte kan ligga till grund för någon handläggning.

Drygt 30 ärenden rörande rättsliga frågor från enskilda har handlagts på avdelningen under år 2014.

Om någon gör ett stort antal anmälningar om brott och/eller i stor omfattning påkallar tillsyn rörande enskilda fall kan, om det är lämpligt, beslut om handläggning i särskild ordning fattas enligt 21 § ÅFS 2012:2. Det innebär att samtliga skrivelser från den aktuella personen ska överlämnas till tillsynsavdelningen för ställningstagande till om ärendet ska handläggas av riksåklagaren eller av någon annan. Under 2014 har 17 personer varit föremål för handläggning i särskild ordning. I vissa fall kan det röra sig om en större mängd skrivelser varje vecka.

3.7 Särskilda projekt m.m.

Under år 2014 har tillsynsavdelningen varit ansvarig för eller delaktig i handläggningen av ett antal projekt.

3.7.1 Uppdrag att ta fram ett förslag till etiska riktlinjer

År 2012 gav riksåklagaren en arbetsgrupp i uppdrag att ta fram etiska riktlinjer för anställda inom Åklagarmyndigheten. I arbetsgruppen ingick företrädare från Ekobrottsmyndigheten. Gruppen lämnade i mars 2013 ett förslag till riktlinjer som senare var föremål för diskussioner och remissbehandling vid både Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten.

Riktlinjerna fastställdes genom beslut av riksåklagaren i juni 2014. Riktlinjerna gäller åklagare och all övrig personal vid båda myndigheterna och syftar till att utgöra ett stöd för den enskilde befattningshavaren, både avseende

beslutfattande och allmänt förhållningssätt i och utanför tjänsten. Riktlinjerna gäller tills vidare och kommer enligt ett särskilt beslut av riksåklagaren att varje år bli föremål för översyn vid tillsynsavdelningen.

3.7.2 Modell för uppföljning av tillsynsrapporter

Tillsynsavdelningen fick i Åklagarmyndighetens verksamhetsplan för 2013 i uppdrag att ta fram en modell för att skapa en samlad bild över de åtgärder och uppdrag som beslutats utifrån resultatet av den tematiska tillsynen. Tillsynsavdelningen har med hjälp av arkivsystemet Alba tagit fram en modell som till sin struktur är en löpande förteckning av utvecklingscentrumens tillsynsrapporter, följt av en uppställning av de förslag till åtgärder som lämnats i rapporterna och vilka beslut som fattas med anledning av dessa. Avsikten är att skapa en förbättrad överblick över genomförandet av de beslut som fattats med anledning av de förslag som lämnats i tillsynsrapporterna.

3.7.3 Handläggningen av s.k. ne bis in idem-ärenden

Högsta domstolen fattade två beslut sommaren 2013 som gällde frågan om dubbelbestraffning i skattemål. Domstolen fann att den svenska regleringen med skattebrott och skattetillägg under vissa förutsättningar inte skulle anses förenlig med europarätten och att detta gällt sedan den 10 februari 2009.

Riksåklagaren beslutade därför att låta åklagare inventera samtliga ärenden inom åklagarväsendet i vilka personer lagförts eller straffats för brott enligt skattebrottslagen (1971:69) efter den 10 februari 2009.

En särskild grupp åklagare vid Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten fick i uppdrag att i samverkan med Skatteverket utföra detta arbete i enlighet med riksåklagarens beslut. Arbetet drevs i projektform under ledning av tillsynsavdelningen. Inom ramen för projektet granskades drygt 2 700 ärenden. I drygt 580 ärenden där dubbelbestraffning kunde konstateras ansökte åklagare om resning till förmån för den enskilde. Projektet avslutades i juni 2014.

3.7.4 Rapport avseende riksåklagarens rättsliga tillsyn rörande enskilda fall

I maj 2014 redovisade tillsynsavdelningen ett uppdrag avseende riksåklagarens tillsyn rörande enskilda fall (se Åklagarmyndighetens Verksamhetsplan för 2014 p. A2.9). Rapporten är uppdelad i tre huvudsakliga områden, nämligen identifiering av brister, rapportering av brister och åtgärder med anledning av brister. I rapporten redovisas en idéskiss för hur formerna för denna tillsyn vid Åklagarmyndigheten ska kunna utvecklas ytterligare.

3.7.5 Översyn av Särskilda åklagarkammarens målområde

Under 2013 gav riksåklagaren dåvarande bitr. tillsynschefen Peter Lundkvist i uppdrag att genomföra en översyn av vilka ärenden som bör handläggas vid Särskilda åklagarkammaren (dåvarande Riksenheten för polismål). I oktober 2014 redovisades rapporten. De förslag till förändringar som presenterades i rapporten har nu genomförts.

3.8 Samverkan m.m.

3.8.1 Extern samverkan

Tillsynsavdelningen har under 2014 haft samverkansmöten med företrädare för JO, SIN och EBM.

3.8.2 Intern samverkan

Under året har samverkansmöten om rättslig tillsyn och styrning hållits vid Åklagarmyndigheten. Vid mötena har bl.a. tillsynsplanen för 2015 diskuterats liksom olika styrformer på tillsynsområdet. I år kommer fler sådana möten att hållas.

Tillsynschefen och biträdande tillsynschefen har också under 2014 haft samverkansmöten med ledningsgrupperna för Åklagarområdena Mitt, Stockholm och Väst.

4 Beslut av särskild betydelse

4.1 Särskilda tillsynsärenden

4.1.1 ÅM 2013/6922 – Riksåklagaren om när strafföreläggande av villkorlig dom kan användas

Riksåklagaren har i ett beslut i ett särskilt tillsynsärende uttalat sig angående ett utfärdat strafföreläggande för grov förskingring med påföljden villkorlig dom. För att ett strafföreläggande av villkorlig dom ska kunna utfärdas krävs enligt 48 kap. 4 § 2 stycket RB att rätten uppenbart skulle döma till en sådan påföljd. Riksåklagaren konstaterar att det inte funnits förutsättningar att utfärda strafföreläggandet i ärendet främst mot bakgrund av att utgångspunkten för straffvärdet, med hänsyn till det förskingrades värde, översteg två års fängelse.

Uttalandet innehåller även bedömningar av de allmänna förutsättningarna för såväl strafföreläggande som förundersökningsbegränsning i förskingringsärendet.

4.1.2 ÅM 2013/9759 – Riksåklagaren om att eftersläpningen av registreringar i Cåbra måste vara minimal

Sedan förundersökningen i två ärenden återupptagits av högre åklagare efter begäran om överprövning har det vid en åklagarkammare dröjt flera månader innan besluten registrerats i Cåbra och ärendena fördelats på åklagare. Ärendenas handläggning har granskats i ett särskilt tillsynsärende. I beslutet konstaterar riksåklagaren att dröjsmålet har medfört att det varit oklart vem som under en period ansvarat för ärendet, vilket inte är acceptabelt. Vidare framhålls i beslutet att det är viktigt att eftersläpningen av registreringar i Cåbra är minimal eftersom misstanke- och belastningsregistret automatiskt och direkt får elektroniska uppgifter från Cåbra och dessa register löpande måste hållas så aktuella som möjligt. Registreringen av uppgifter i Cåbra måste vara korrekt och enhetlig och det är av stor vikt att varje arbetsplats har fungerande rutiner för detta.

4.1.3 ÅM 2013/7763 – Tillsynsbeslut i ett ärende där en oskyldig åtalats och dömts

I ett medialt uppmärksammat ärende har en person åtalats och dömts för ringa narkotikabrott (brukande av narkotika) trots att han bevisligen var oskyldig. Att han var oskyldig framkom i hovrätten då en DNA-analys av urinprovet visade att han inte kunde vara gärningsmannen. Riksåklagaren har granskat åklagarnas handläggning av ärendet för att utreda hur det kunde komma sig att en oskyldig kom att åtalas och för att se hur åklagare framöver kan verka

för att den här sortens fel inte upprepas. Den viktigaste slutsatsen i beslutet är att de effektivitets- och kostnadshänsyn som myndigheten har att beakta inte i något läge får innebära att den misstänktes rättssäkerhet åsidosätts. Den osäkerhet som kan uppstå i exempelvis skuldfrågor måste istället falla tillbaka på åklagaren och dennes möjligheter till lagföring.

4.1.4 ÅM 2013/7946 m.fl. och ÅM 2014/5308 – Riksåklagaren om att det inte är möjligt att ålägga en person misstänkt för snatteri restriktioner

Riksåklagaren har vid två olika tillfällen under 2014 fattat beslut i särskilda tillsynsärenden som gäller åklagare som har beslutat att ålägga personer misstänkta för snatteri restriktioner. I riksåklagarens beslut konstateras att det inte är rättsligt möjligt att ålägga en person som är anhållen för ett brott där mindre än ett års fängelse är föreskrivet restriktioner.

4.1.5 ÅM 2013/7951 – Tillsynsbeslut angående strafföreläggande utfärdat på fel identitet

En åklagare har utfärdat ett strafföreläggande för brukande av falsk urkund mot den oriktiga identitet som angetts på den falska legitimationen istället för mot den riktiga identiteten.

Riksåklagaren har granskat åklagarens handläggning av ärendet och konstaterar bl.a. följande. Det är viktigt att strafförelägganden är i alla avseenden korrekta och det är åklagaren som har det slutliga ansvaret för att strafföreläggandet är korrekt. I ärenden som gäller brukande av falska identitetshandlingar kan det finnas anledning för åklagaren att vara särskilt vaksam på identitetsfrågan.

4.1.6 ÅM 2013/10294 – Riksåklagaren om att det inte är möjligt med strafföreläggande för sex fall av köp av sexuell handling av barn

Riksåklagaren har i ett särskilt tillsynsärende uttalat sig angående ett utfärdat strafföreläggande för sex fall av köp av sexuell handling av barn med påföljden dagsböter. Riksåklagaren konstaterar att det inte var möjligt att utfärda strafföreläggandet eftersom påföljdsvalet inte var klart. Det måste enligt riksåklagaren stå klart för en åklagare att straffet för en gärning ska bestämmas till böter för att ett strafföreläggande på böter ska kunna utfärdas. I beslutet understryks betydelsen det får i ett enskilt ärende att möjligheterna till sekretess skiljer sig åt om åklagare utfärdar ett strafföreläggande eller väcker åtal.

4.1.7 ÅM 2014/2666 – Riksåklagaren om handläggningen av en begäran enligt 23 kap. 18 § RB

Riksåklagaren har i ett särskilt tillsynsärende granskat handläggningen av en begäran av en offentlig försvarare för en misstänkt att under pågående förundersökning få del av handlingar enligt 23 kap. 18 § RB. I allt väsentligt

har begäran i det granskade ärendet handlagts på ett tillfredsställande sätt. I beslutet påpekas dock att förundersökningsförfarandet är ett ärende där den misstänkte är part och har en insynsrätt enligt RB (jfr 10 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen [2009:400]). Av detta följer bl.a. att beslut att neka insynsrätt enligt 23 kap. 18 § RB – till skillnad från beslut i andra sekretessfrågor – är ett beslut i en brottmålsfråga som kan bli föremål för överprövning.

I beslutet framhålls även vikten av att det av diarieföringen i ett ärende och handlingarna i akten går att följa hur en begäran enligt 23 kap. 18 § RB har handlagts.

4.1.8 ÅM 2014/2380 – Riksåklagaren om invändningar från misstänkta om recept på narkotikaklassade tabletter

En kvinna misstänkt för ringa narkotikabrott genom innehav av narkotikaklassade tabletter har i förhör invänt att hon fått tabletterna utskrivna av läkare. Invändningen har lämnats utan avseende av åklagarna. Strafföreläggande har utfärdats och när detta inte godkänts har åtal väckts mot kvinnan. Tingsrätten har ogillat åtalet eftersom åklagaren inte bevisat att innehavet av tabletterna var olovligt.

Riksåklagaren har i ett särskilt tillsynsärende granskat åklagarnas handläggning av ärendet. Sammanfattningsvis konstateras att invändningar av detta slag inte kan lämnas utan avseende när lagföringsfrågan ska avgöras.

4.1.9 ÅM 2014/2894 – Ingen anledning att ifrågasätta jouråklagares handläggning

En man som avlidit i samband med ett polisingripande hade tidigare samma dag gripits av polis för annat brott. Gripandet hävdades av jouråklagare. Riksåklagaren har i ett särskilt tillsynsärende granskat åklagarens handläggning av ärendet. Sammanfattningsvis framkom vid granskningen inte något som gjorde att det fanns anledning att ifrågasätta de åtgärder som vidtagits av åklagaren.

4.1.10 ÅM 2014/1988 – Riksåklagaren om registrering av ärenden m.m.

En åklagare har beslutat att inleda en utredning mot en person under 15 år. Beslutet har inte diarieförts av åklagaren och inte heller har något ärende inletts vid åklagarkammaren förrän efter ca två månader. Beslut att avsluta utredningen, för vilken det har gällt särskilda skyndsamhetskrav, har fattats nästan två månader efter det att syftet med utredningen uppnåtts.

Efter en granskning av ärendet konstateras att när en utredning som en åklagare ansvarar för inleds, måste ett ärende läggas upp vid åklagarkammaren för att åklagarkammaren t.ex. ska kunna säkerställa att utredningen hanteras

vid ordinarie åklagares frånvaro. Vidare framhålls vikten av att utredningar när barn under 15 år kan misstänkas ha begått ett brott hanteras med särskild omsorg och noggrannhet i enlighet med de särskilda bestämmelser som finns avseende sådana utredningar.

4.1.11 ÅM 2014/1762 – Riksåklagaren om ett ärende där den tilltalade meddelats påföljdseftergift

En tingsrätt har meddelat en person påföljdseftergift eftersom hans rätt enligt Europakonventionen till en rättegång inom skälig tid kränkts. Riksåklagaren har i ett särskilt tillsynsärende granskat åklagarens handläggning av ärendet.

Ärendet, som rörde förundersökning om barnpornografibrott, handlades i drygt fyra år vid en åklagarkammare innan åtal väcktes. En av de misstänkta var när ärendet inleddes under 18 år. Genom åklagarkammarens upplysningar i tillsynsärendet har framkommit att den lokala polisens resurser för handläggningen av utredningar av nu aktuellt slag har varit bristfälliga. Såväl den handläggande åklagaren som kammarledningen har redogjort för att de vidtagit åtgärder för att driva utredningen framåt. En rad av dessa åtgärder har emellertid inte diarieförts i ärendet.

I beslutet framhålls det ansvar som åklagaren i sin roll som förundersökningsledare och kammarledningen har för att utredningen bedrivs effektivt och att erforderliga åtgärder vidtas om så inte är fallet (se bl.a. 1 a § andra stycket förundersökningskungörelsen och JO:s beslut i ärendena 3019-2012 och 3670-2012). Särskilt med beaktande av detta ansvar konstateras att det är angeläget att de åtgärder som vidtas i dessa avseenden dokumenteras i ärendet.

I beslutet påpekas även att förundersökningsledarens ansvar för att utredningen bedrivs effektivt och att polisen har behövliga direktiv för arbetet även medför att åklagaren kontinuerligt måste hålla sig informerad om vilka åtgärder som polisen vidtagit i utredningen.

4.1.12 ÅM 2014/2725 – Riksåklagaren om handläggningstiden av ett ärende

En förundersökning rörande grov förskingring har handlagts vid en åklagarkammare i drygt två och ett halvt år innan åtal väckts. Under drygt ett års tid synes det inte ha vidtagits några direkta utredningsåtgärder. Kammarledningen har inte heller informerats om svårigheterna i ärendet.

Efter en granskning av ärendet konstaterar riksåklagaren att utredningen inte har bedrivits med tillräcklig skyndsamhet och att ärendet inte heller hanterats i enlighet med de rutiner om bevakning och uppföljning av pågående förundersökningar som finns vid Åklagarmyndigheten.

4.1.13 ÅM 2013/9725 – Riksåklagaren angående anhållande av en person som är häktad i annat ärende m.m.

En person som varit häktad i ett ärende har blivit föremål för ett s.k. direktanhållande för andra brott. I beslutet konstateras att en person som inte är direkt tillgänglig för någon som är behörig att verkställa ett anhållningsbeslut ska anhållas i sin frånvaro även om det i och för sig är känt var han eller hon befinner sig.

I ärendet har också förhör med den misstänkta hållits en vecka före anhållningsbeslutet. I beslutet framhålls att handläggningen i den delen varit bristfällig och att det vid hanteringen av tvångsmedelsfrågor är viktigt att säkerställa att underlaget för tvångsmedelsbeslutet är det bästa möjliga.

4.1.14 ÅM 2014/3579 – Riksåklagaren om förutsättningarna för att lägga ned åtal m.m.

En åklagare har vid en förnyad genomgång av ett ärende gjort bedömningen att bevisningen försvagats och lagt ned åtalet dagen innan utsatt huvudförhandling. Riksåklagaren har granskat handläggningen i ett särskilt tillsynsärende. I beslutet konstateras bl.a. att tiden visserligen kan vara av betydelse för bevisvärderingen, men att en fullständig bedömning av bevisningens styrka sällan är möjlig att göra innan förhörspersonerna lämnat sin utsaga i rätten.

I beslutet behandlas även handläggningstiden för det aktuella ärendet.

4.1.15 ÅM 2014/5304 – Riksåklagaren om en begäran om att få ut allmänna handlingar

I en begäran om överprövning har en målsägande begärt att få ta del av material i en nedlagd förundersökning. Målsäganden har sedan, efter ca en månad, påmint om sin begäran. Ärendet har efter ca fem veckor överlämnats till Utvecklingscentrum Stockholm för överprövning utan att begäran om att utfå handlingar uppmärksammats vid kammaren. Framställningen har uppmärksammats och hanterats först när ärendet inkommit till Utvecklingscentrum Stockholm.

Riksåklagaren påminner i beslutet om vikten av att begäran om att ta del av allmänna handlingar handläggs med omsorg och att det är angeläget att e-post och andra handlingar som inkommer till en kammare noggrant gås igenom så att framställningar av detta slag uppmärksammas och hanteras.

I beslutet erinras även om att en begäran om överprövning enligt riksåklagarens riktlinjer (RåR 2013:1) ska överlämnas till berört utvecklingscentrum inom två veckor.

4.1.16 ÅM 2014/6522 – Riksåklagaren om hemliga tvångsmedel utan lagstöd

En åklagare har handlagt en förundersökning gällande grovt bedrägeri och försök därtill. Inom ramen för förundersökningen har han gjort framställningar om hemlig övervakning av elektronisk kommunikation för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brotten. Tingsrätten har bifallit framställningarna.

Riksåklagaren konstaterar i beslutet att framställningarna har saknat lagstöd. I de fall hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska användas för att utreda vem som kan vara skäligen misstänkt för ett brott krävs det att förundersökningen avser brott som kan föranleda hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation.

4.1.17 ÅM 2014/4452 – Riksåklagaren om handläggningen av tvångsmedel vid underrättelse avseende restriktioner

En åklagare har efter beslut om ändring i restriktionerna för två häktade personer inte sett till att beslutet expedierats eller på annat sätt kommit häktet tillhanda, vilket fått till följd att de misstänkta personerna haft alltför omfattande restriktioner under drygt tre veckor. Efter granskning av ärendet erinras om vikten av att hanteringen av tvångsmedel, särskilt när det gäller frågor som inskränker en frihetsberövad persons kontakter med omvärlden, sker med stor omsorg och noggrannhet och att detta innefattar att beslutsfattaren måste förvissa sig om att fattade beslut verkställs.

4.1.18 ÅM 2014/8690 – Riksåklagaren angående redovisning av förekommande frihetsberövanden vid NAW

I ärendet har handläggningen av en nordisk arresteringsorder, särskilt såvitt avser redovisningen av förekommande frihetsberövanden såväl inom som utom riket, granskats. Sammanfattningsvis finns det efter granskning inte anledning att ifrågasätta handläggande åklagares hantering av ärendet. I beslutet uppmärksammas vikten av att rätten tillhandahålls korrekta och fullständiga upplysningar om frihetsberövanden som förevarit såväl inom som utom riket.

4.1.19 ÅM 2014/8212 – Riksåklagaren om handläggningen efter överprövning

En åklagare har, sedan en förundersökning återupptagits av en högre åklagare vid ett utvecklingscentrum, beslutat att lägga ned förundersökningen utan att vidta några nya utredningsåtgärder. Åklagarens beslut har grundats på en annan rättslig analys än överåklagarens. Riksåklagaren, som ser allvarligt på det inträffade, konstaterar i beslutet att det i fall som det förevarande åligger den lägre åklagaren att vidta utredningsåtgärder inom ramen för den återupptagna förundersökningen.

4.2 Beslut från JO

4.2.1 JO om proportionalitetsprincipen vid gripande för penningbotsbrott

Polisen hade gripit tre kvinnor för en förseelse mot Allmänna lokala ordningsföreskrifter för Södertälje kommun. Grunden för gripandena var att kvinnorna saknade hemvist i Sverige och att det fanns en risk för att de genom att bege sig från landet skulle undandra sig lagföring eller straff. Ärendet remitterades till Polisen. Åklagarmyndigheten bereddes tillfälle att yttra sig.

Åklagarmyndighetens yttrande utgick från regleringen i 24 kap. 2 § RB. Där stadgas att en person kan gripas för misstanke om ett brott som medför endast böter antingen när han eller hon är okänd och vägrar att uppge namn och hemvist alternativt att uppgiften om detta kan antas vara osann eller att han eller hon saknar hemvist inom riket och det finns risk för att personen genom att bege sig från riket undandrar sig lagföring eller straff. I yttrandet konstateras att dessa situationer till viss del är olika. I yttrandet anför:

”När det gäller en misstänkt som vägrar att uppge vem han är eller där det finns skäl att anta att han ljugar om detta är syftet med möjligheten att använda tvångsmedel att framtvunga identitetsuppgifter. Det kan i dessa fall eventuellt finnas skäl att göra andra överväganden i fråga om vad som är proportionerligt än om det rör sig om en känd misstänkt som saknar hemvist i riket.

[...]

För egen del kan jag inte se att ett gripande av en identifierad person som saknar hemvist i Sverige är proportionerligt vid misstanke om brott som medför penningbotstraff.”

JO delade detta synsätt och konstaterade i sitt beslut, med hänvisning till ett tidigare beslut (JO 1997/98 s. 147), att det stred mot proportionalitetsprincipen att gripa kvinnorna enligt 24 kap. 2 § andra punkten RB för misstanke om en förseelse som endast kan medföra penningböter.

JO:s beslut har diarienummer 457-2014.

4.2.2 JO-kritik mot åklagare för långsam handläggning av en förundersökning gällande arbetsmiljöbrott

I maj 2010 har en arbetsplatsolycka inträffat i en gruva i Malmberget varvid två personer omkommit. En förundersökning om arbetsmiljöbrott har inletts. Vid tiden för Åklagarmyndighetens yttrande i april 2014 pågick förundersökningen alltjämt.

Den handläggande åklagaren har i sitt yttrande främst hänvisat till att utredningen varit mycket komplicerad och bl.a. krävt omfattande inläsning samt att han under perioden haft en hög arbetsbelastning med ett antal större mål. Kammarchefen har också hänvisat till den höga arbetsbelastningen för åklagaren och på kammaren samt till att det, med hänsyn till ärendets komplicerade natur, inte varit lämpligt att överlämna ärendet till en annan åklagare.

JO konstaterade i sitt beslut (dnr 278-2014) att utredningen inte bedrivits tillräckligt skyndsamt och att åklagaren inte varit tillräckligt aktiv för att driva utredningen framåt. Vidare konstaterades att kammarledningen inte fullt ut hade vidtagit erforderliga åtgärder och gjort de prioriteringar som krävdes för att förundersökningen skulle drivas framåt med tillräcklig skyndsamhet. JO såg allvarligt på att förundersökningen inte slutförts på ca fyra år, ett dröjsmål som var oacceptabelt.

4.2.3 Kritik mot Åklagarmyndigheten och tingsrätten för handläggningen av frihetsberövad vid NAW

Åklagarmyndigheten och en rådman vid tingsrätten har kritiserats av JO för handläggningen av ett frihetsberövande vid nordisk arresteringsorder (NAW). Åklagarmyndigheten hade i förväg fått en resplan som angav när planet med den misstänkte beräknades landa på Arlanda flygplats. Åklagarmyndigheten tog inte reda på om resplanen följdes och underrättade inte tingsrätten om när den misstänkte hade anlänt till Sverige. Inte heller tingsrätten tog reda på när den misstänkte kom till Sverige. Bristen ledde till att häktningsförhandlingen inte hölls inom fyradygnsfristen, vilket ledde till att den häktade släpptes fri och dessutom satt frihetsberövad i två och halv timme utan lagstöd.

JO:s beslut har diarienummer 6055-2013.

4.3 Beslut från JK

4.3.1 Beslut i det s.k. läkarärendet

JK har den 23 april 2014 fattat beslut med anledning av sin granskning av det s.k. läkarärendet. JK gör beträffande åklagares handläggning ur ett rättsligt perspektiv i allt väsentligt samma bedömning som riksåklagaren gjorde vid sin granskning av ärendet våren 2012. JK uttalar dock i enskildheter viss kritik mot polis och åklagare. Enligt JK riktas dock inte den kritiken mot någon enskild befattningshavare, utan tar sikte på handläggningen och de beslut och ställningstaganden som den innefattade.

JK har samtidigt fattat beslut avseende de skadeståndsyrkanden som framställts från läkarens sida. JK har därvid tillerkänt läkaren visst belopp för

lidande enligt lagen (1988:714) om ersättning vid frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder, och avslagit läkarens begäran om skadestånd i övrigt.